

From the Dayan's Desk - #109

Teshuvos of Rav Gedalia Dov Schwartz zt"l –Even Haezer (continued)

Supplemental Source Sheet

R' Yona Reiss

אבן העזר

סימן א – (ב) בענין יהדותה של אשה הבאה מן האנוסים

א. רמ"א יורה דעה הלכות גרים סימן רסח סעיף יב

ישראל מומר שעשה תשובה, א"צ לטבול; רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני ג' (נ"י פ' החולץ).

ב. פתחי תשובה יורה דעה סימן רסח ס"ק י

(י) יש לו לטבול עיין במג"א סימן שכ"ו ס"ק ח' שכתב דישראל מומר שעשה תשובה מותר לטבול אפילו בשבת כיון דאינו מדאורייתא ע"ש. ועיין בתשובת רשב"ש סימן פ"ט שכתב דבני המומרים הערלים הנקראים אנוסים כשבאים לחזור בתשובה אין להודיעם מצות קלות וחמורות ועונשן ואין לבהלו אבל יש למושכו חסד ואין צריך טבילה וכשמל א"ע מברך להכניסו בבריתו של א"א ומברך גם כן ב' ברכות על המילה עמ"ש לעיל סימן רס"ז (ס"ק ב') ואשר קידש ידיד ואינו כוללם בברכה אחת ואח"כ אומר או"א הצלח נא לעבד הנקרא שמו כך ומשוך אליו חסדך וכשם שהטית לבו לשוב בתשובה שלמה לפניך כן תטע בלבו אהבתך ויראתך ותפתח לבו בתורתך ותדריכהו בנתיב מצותיך למען ימצא חן בעיניך כי"ר ונאמר אמן ע"ש עוד. ועיין (בתשובת הרדב"ז החדשות סימן תל"ד) אי חייבין לברך שהחיינו בשעת המילה:

ג. נוסח תעודה לשבים לחיק עם ישראל (מרב מרדכי אליהו)

ב _____ הופיעה בפנינו שהוא/שהיא מצאצאי האנוסים, וביקשה לשוב לחיק עם ישראל ולחסות תחת כנפי השכינה. בדקנו בדיקה מדוקדקת את כנות כוונותיה ובהתבסס על מידע שהצטבר בידינו החלטנו לשוב ולקבלוה ליהדות. בתותב תלתא יהיבנא ו- קיבלוה בפנינו עול תורה ומצוות...נימולהוטף לו...טבלוה מטומאת עכו"ם במקוה כשרה...ושב וקיבלוה עול תורה ומצוותיה...ואמרנו בפניוה כדברי הרשב"ש: או"א הצלח נא את...

קראתי את הנ"ל והנני סומך את ידי על הנוסח הזה – אהרן הלוי סולוביצ'יק, י"ט טבת שנת תשנ"ט

גם אני מאשר את הנוסח הנ"ל ויש לסמוך עליו – גדלי' דוב שווארץ, ב' אדר תשנ"ט

ד. רמ"א אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ד סעיף לז

הקראים אסור להתחתן בהם, וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור (ב"י מצא כתוב בתשובת ר' שמשון). אבל האנוסים החוזרים לדת ישראל, נ"ל שמותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים (הנ"ל).

ה. ערוך השולחן אבן העזר סימן ד סעיף סב

הגאונים הקדמונים כתבו על מינים שפירשו מדרכי ישראל ופרוצים בעריות ואין כותבין כתובות וגיטין ולא חולצין ולא מייבמין בניהם ממזרים וא"א לקבלם ולהכניסם בקהל ישראל שמא יתערבו וירבו ממזרים בישראל ואם באים האבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה ונולדו בכשרות ובולדותיהם דקדקו וכל מי שיש בו שמץ פסול הפרישוהו [שם] אבל האנוסים הם בחזקה ששמרו תמיד כשרות יחוסם אמנם גם זה תלוי לפי הענין מהנהגתם [עט"ז]:

סימן ב – שאלה בענין ממזרות באשה שקיבלה דיווארס חוקי

א. רמ"א סימן א סעיף י

י"א מי שהמירה אשתו, מזכה לה גט אחר ונושא אחרת, וכן נוהגין במקצת מקומות (פסקי מהרא"י סי' רכ"ו/רנ"ו). ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירושי הראשונה (שם מנהגי רינ"ו).

ב. אבני מילואים סימן א ס"ק ה

ואחר העיון מצאתי תקנת הגט אפי' במקום שמיחתה בפירוש, והוא לפמ"ש הרשב"א בחידושו לקידושין פ"ק (דף כ"א) [כג, ב] גבי שחרור דזכין לאדם שלא בפניו וע"י אחרים בשטר וז"ל ואי לאו דמסתפינא אמינא דהכא אפילו בע"כ נמי, ומתנת ממון שאני דלאו זכות גמור הוא ואדרבה חוב מצד עצמו דכתיב ושונא מתנות יחיה אלא מיהו מצד שנפשו של אדם מחמדתן קרי לה זכות ואעפ"י שהוא מצד עצמו חוב זכין לו שלא בפניו, אבל גט שחרור דזכות גמור הוא דמתירו בבת חורין ומכניסו לכלל מצות ישראל מכל מקום ואפילו עומד וצווח בטלה דעתו אצל כל אדם, ואעפ"י שבמציאה ובנכסי הגר ובלקט שכחה ופיאה דזכות גמור הוא וגר קטן שהטבילוהו ב"ד שאין זכין בע"כ כדאמרינן פ"ק דכתובות (יא, א) הגדילו יכולין למחות, הכא שאני דאלו אית' לעבד כאן כייפינן לי' לעבד לקבולי בע"כ כי לית' נמי מזכין לי' בע"כ כו', ועוד שלא יהא רבו עובד לעבדו ויהא מפסיד רצון נפשו בעקשותו של עבדו ע"ש. וא"כ ה"נ כיון דזכות גמור הוא לה וגם יכול לגרש בע"כ אלו איתא כאן לכן אפי' צווחה נמי מזכה לה בע"כ. ואף על גב דהרשב"א לא סמך עלה כל כך, כל כה"ג דאינו אלא על צד היותר טוב כדאי המה דברי הרשב"א לסמוך עליהם במקום שנהגו לזכות לה גט ודוק.

ג. רמ"א אבן העזר הלכות גיטין סימן קמ סעיף ה

ואם אשתו מומרת, וזיכה לה גט ע"י אחר (עי' בת"ה סי' רל"ז ובפסקיו סי' מ"ד), כמו שנתבאר לעיל סעיף א', אף על פי שחזרה בה אחר כך, אינה צריכה גט אחר (שם מת"ה). והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה, מזכה לה גט על ידי אחר. ויש מחמירין בזה (מהרי"ק שורש קמ"א).

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן ד

הנה בדבר אשה שנאסרה על בעלה באיסור סוטה לבד שהיה ידוע זה שגם בערכאות של המדינה פסקו שהילד בן ארבע יחונך אצל האב מחמת הפקרותה, ניסת בפרהסיא זה יותר משנה בערכאות לאותו האינו יהודי ויש ביד כתר"ה העתק תעודת נישואין אלו ומאז גרים יחד ככל איש ואשה, שליכא שום ספק על איסורה לבעל מדין סוטה. הנה לענין להתיר להבעל לישא אשה אחרת אף שיש מחמירין להצריך מאה רבנים כדהובא בפ"ת אה"ע סימן א' ס"ק כ"ב מחת"ס דאפילו באסורה עליו מדאורייתא לא נהיגי להתיר לישא אחרת בלא מאה רבנים ואפילו גרושה שניסת לכהן בחזקת אלמנה מצריך מאה רבנים, אבל הא איכא כנגדם שיטת הרמ"א שמתיר לישא אשה אחרת בלא גירושי הראשונה וכן הוא בתשובת צ"צ הובא בבאה"ט ס"ק כ"ו ובפ"ת ס"ק כ"א הביא שפסק כן הט"ז בלי זיכוי גט... אבל מכיון שיכולין לזכות לה גט נהגו בקצת מקומות שלא להתיר אלא אחרי שיזכה לה גט כדכתב הרמ"א במומרת, ואף שאין לזה טעם כלל להמקילין שגם הרמ"א הוא מהם דלכן במקום שאין מנהג כתב דאין להחמיר ומותר לישא אחרת, מ"מ משמע שבמקום שנהגו לזכות לה גט קודם שיתירו סובר הרמ"א דלא יתירו, אולי הוא משום מהיות טוב שלא יהיה נידון כלל בדבר איסור חרם רגמ"ה... וא"כ היה נראה לע"ד שאיכא צורך לזכות לה גט מטעם יותר גדול ואף במקום שלא נהגו ביבום, דהא ענין ממזרות הוא דבר הנוגע לכל ישראל שלא יתרבו ממזרים בישראל דהא אפשר שבמשך הזמן יתערבו בישראל או הבנים ובנות שתלד היא עצמה או הדורות שיבואו מהם ורק במומרת שהדין שאין הולד ממזר הוצרך הד"מ ליתן טעם שני מחשש שתתייבם לפעמים עי"ז צרת סוטה, אבל

בזינתה תחת בעלה שאפשר שתזנה גם עם ישראלים אף דמה שידוע לנו היה עם עכו"ם דלכן יש להצריך להבעל לזכות לה גט, וגם חטא זנות דאשת איש הוא שנאמר עליו אנדרלמוסא באה לעולם והורגת טובים ורעים כדאיתא בפרש"י פ' נח על הקרא דקץ כל בשר שא"כ נוגעת חטא זה דזנות א"א לכלל ישראל לראות שלא ימצא זה בישראל יותר משאר חטאים כשאין בידנו למחות דלכן בזיכוי גט הרי אף שתהא אסורה עדיין מצד איסור ביאת נכרים ואם לישראל מצד איסור בועל ואיסור פנויה מ"מ איסור א"א לא יהיה ולא יהיה העונש דאנדרלמוסא שאף מצד החטא עצמו יש להצריך לזכות גט וכ"ש שאיכא משום חשש ממזרות, דלענין שאר עבירות היה שייך לומר בכה"ג הלעיטהו לרשע וימות ולא באיסור אשת איש וממזרות... והנה ודאי אם היא צווחת ואומרת שאינה רוצית להתגרש הרי אומרת שאינה רוצה שיקבלו בעדה, ואף שודאי אמת שהוא זכות אף שאינה מכרת ואם היתה יודעת חומרת הדבר היתה מסכימה, הוא ספק גדול... ולכן כיון שכל הספק לענין דידיה שאותו יש להתיר בכל אופן אף אם לא יועילו הגירושין להתירה לעלמא מדין ספק, הרי עכ"פ להציל ממזרות ומחומר איסור א"א יכתבו גט ויזכו לה ותהיה ספק מגורשת אף אם תמחה מתחלה, אבל טוב עצת כתר"ה שלא יאמרו להאשה כלום עד אחר זיכוי הגט וההיתר להבעל לישא אשה אחרת, שאז אף אם תמחה הרי אפשר שרק עתה היא מוחה שאינו כלום ואפשר שאיכא קצת חזקה גם עליה שאף שאינה שומרת דת רובן וחזקתן שאינו להכעיס והא רוצין להקטין חטאן כשאפשר כדסובר רבא ריש חולין (ד' ע"א), וא"כ תהיה מגורשת ודאי, אך אף אם נימא שבזמננו ליכא חזקה זו יעשה עי"ז ס"ס. וכן תעשו למעשה.

ה. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קיא

והעיקר הוא מה שהי' הקידושין ע"י הרב המסדר שהוא מן המתחדשים המגולח זקן ורובם ככולם מינים ואפקורסים והחזן שלו מן הקאהרשיהל אשר הוא רשע כמוהו הוא עד הקידושין וכבר כתב בתשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' י"ט דגם בלא נתברר שום רשעות רק מה שעוברים בכל יום בכמה לאוין במלבושיהם ותהלוכותיהם נידונים כרשעים וגם כבר כתב לי ידידינו הגאון מאדעס שנתברר לו שהוא רשע גמור וכבר כתב בתשו' רע"א סי' צ"ד דלשי' רוב הפוסקים דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין יש להקל בנמצא א' קא"פ לבטל כל העדות ע"ש ובנ"ד הגם שכבר מת החזן והעידו עליו שלא בפניו כיון דא"א בע"א סגי בגב"ע שלב"פ כיון שגם בלא גב"ע מוחזקים לרשעים וכבר כתב בכנה"ג לא"ע סי' מ"ב הגב"י אות קע"ט בשם תשו' רמ"א ותשו' ר"מ אלבילי דבמוחזק לרשע א"צ לגב"ע כלל ופוסלים אותו מצד חזקתו ודעת הריטב"א קידושין (דף מ"ג) בשם מורו דבקיודושין דכל קיום המעשה תלוי בעדים מיפסלי בראי' לבד וכן מצאתי בתשו' ר"י בן הרא"ש סי' פ"א שהסכים לבטל עדות הקידושין ע"י שנמצא קא"פ ושגם להסוברים דבהגדה בב"ד תליא מלתא אפשר שידודו דבקיודושין הוי בשעת ראי' כשעת עדות בב"ד ע"ש...

וגם אי נימא דכיון שהמסדרים האלה שא"י בטיב קידושין חזקת מעשיהם מקולקלים מסתמא אין מייחדים עדים בשעת קידושין א"כ ממילא מתבטל כל העדות ע"י הקרובים כדעת הש"ך סי' ל"ו ... אבל יותר נראה שגם הם מייחדים עדי קידושין יען שצריכים העדים לחתום בהפנקס כפי נימוסי המדינה ולדעתי אפשר לברר אם החזן הי' עד הקידושין ע"י הנ"ל ועכ"פ כיון דשכיח יותר כן מוקמי' להאשה בחזקת פנוי' כמ"ש בתשובתי הקודמת... והנה ידידינו הגאון מאדעס הביא לנו תשו' מהרי"ק שרש פ"ז ששפך חמתו על הר"מ קפסולי שהתיר קידושי מומר בלא גט ע"פ עדות קרובים שאמרו שלא נתקדשה אלא בפניהם והוא חולק עליו דבכה"ג שהוחזקה בחזקת מקודשת דקיי"ל מלקין על החזקות אין הקרובים נאמנים להוציא מחזקתה ... וא"כ ה"נ בנ"ד אבל ז"א כמש"ל דבנ"ד מעיקרא הוחזקה שלא בקידושין של תורה כיון שהי' הקידושין ע"י מסדר כזה שהוא ועדיו בחזקת פסולים ובכה"ג שפיר י"ל דהקרובים נאמנים... ואם באנו לחוש למה שדרו יחד כאיש ואשתו בפרסום לכל העולם ה"ז דומה למ"ש הריב"ש סי' ה' וסי' ו' בקידושין שנעשו בערכאות שלא כדמו"י שאין לחוש למה שדרו יחד כמה שנים דאדעתא דקידושין הראשונים דרו יחד ולא לשם קידושין אחרים ע"ש וה"נ בנ"ד:

ו. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קסז

ואשר דרש טעמם של הגדולים שבתשו' כנ"י סי' ע"ב דאם סידר קידושין מי שאינו יודע בטיב קידושין הקידושין בטלים הנה עד שהוא דורש טעמם אני שואל אם נאמר שם כן ולא נזכר שם אלא שיש להחרימו ולנדודתו...

ז. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כה

הנה ראה כתרה"ה מה שכתבתי בקידושין שנעשו על ידי הרעפארמער ראבייס שאין לחוש להם כלל כי לבד שאין שם עדים כשרים, הרי הרבה מהן ואולי כולן אין עושין מעשה קידושין כלל, דאף שנותן לה טבעת הרי גם היא נותנת לו טבעת, ומוכיח נתינתה על נתינתו שהוא רק מתנה בעלמא על שנעשו איש ואשה אבל עשיית הקידושין היה בלא כלום דאף דברים אולי אינם, ולא שבזה מקדשים זא"ז שנימא שנתינת הבעל היה לקידושין ונתינת האשה שג"כ נתנה לקידושין הוא דברי הבל, דהא הם אינם מקדשים כלל אלא היתה תשובת דברים על שאלת הראב"י אם רוצה ליקחנה לאשה ומשיב הן ואותה הוא שואל אם היא רוצה שיהיה בעלה או שתהיה אשתו ומשיבה הן שזה אינם אף דברים של קידושין אלא דברים שרוצים בהאישות, ואח"כ נותנים זל"ז הטבעות על האישות שנעשה בדבריהם שהשיבו הן, שזה לא היה כלום אף אם היה נעשה זה לפני עדים.

וממילא מסתבר שאין לחוש אפילו אם החזיקו בנישואיהן כמה שנים דגרע זה לענין זה מנישואי ערכאות דבערכאות הא רובא דאינשי אף אלו שאינם שומרי תורה יודעים שיש נישואין בדיני ישראל אשר לא נעשה זה בנישואי הערכאות, שלכן יש מקום לומר שלא סמך על נישואין הראשונים שנעשה בערכאות ובעל לשם קידושין, אבל בנישואין דרעפארמער הא אותן שהולכין לשם הרי סוברין דזהו דיני קידושין ונישואין של ישראל שכל הבעילות הם ע"ד קידושין הראשונים שהרי אין יודעין שאיכא חסרון בקידושין שיצטרך לבעול לשם קידושין חדשים, לכן אין בהם ממש כמו בקידושין בדבר שהיו סבורין ששואו פרוטה או שלא ידע שצריך שיהיה פרוטה שאמרינן ע"ד קידושין בועל כדאייתא בכתובות דף ע"ג. אבל בערכאות שליכא סברא זו יש מקום להצריך גט לכתחלה לסברת הגרי"א הענקין שליט"א, אבל במקום עיגון גם בזה יש להתיר כדמוכח לומר בין בשיטת הריב"ש אשר בין המחבר ובין הרמ"א פוסקין כוותיה. ולכן דינא כיון שהיו הקידושין ע"י רעפארמער ראב"י אין צורך להחמיר כלל, והכא שיש להם בנים ליכא גם מעלה להחמיר כדי שלא יצא קול ממזרות עליהן כדכתב כתרה"ה.

ח. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עז

א' דר"ח אדר השני תשל"ו. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהרר"י ידידיה פרנקל שליט"א, הרב הראשי לתל אביב יפו. שלום וברכה לעולם.

הנה בדבר האשה אשר כבר השבתי בתשובה לעיל שאני סובר שנישואיה אצל רעפארמער ראב"י אינו כלום ואף להגרי"א הענקין ז"ל אינו כלום, ואיני רואה בדברי איזה ספק נוסף כי הצילום של הכתובה של הראב"י מעיד שהוא רעפארמער אדוק ואין מה לברר יותר, ובכלל צריך לידע כי אלו ההולכים לרעפארמער ראב"י, לא יעשו עוד חו"ק אצל רב ממש, והרעפארמער כולם כופרים גמורים בכל עיקרי האמונה ואין מה לחקור אודותו, ובלא זה ליכא כלל ענין עשיית קידושין אצלם. סוף דבר איני רואה שום דבר לעגן את האשה יותר.

סימן ג – שאלה בענין ממזרות כשמסדר קידושין הראשונים היה מחלל שבת

א. ש"ך חושן משפט סימן לו ס"ק ג

...אלא הכי פירושו, דס"ל דבעינן שתתקיים העדות בשאר שנתכוונו להעיד דוקא, דכיון דבקרום ופסול שבא לראות אין פוסלים שאר העדות, א"כ ע"כ כיון שלא באו אלא לראות לא חשיבי עדות, א"כ גם הכשרים שבאו לראות לא חשיבי עדות ואין חותכין הדין על פיהם, דלא מסתבר לומר דקרובים שבאו לראות לא יחשבו עדות וכשרים יחשבו לעדות, אלא ודאי אמרינן כל מי שבא לראות לא חשיב עד, וכל מי שבא להעיד חשיב עד. והיינו שכתב הרמב"ם והמחבר מיד אח"כ, בד"א בשהיה בהן קרוב או פסול, אבל אם היו כולם כשרים אחד שנתכוין להעיד ואחד שלא נתכוין להעיד כו' חותכין הדין על פי עדותו כו'. הרי בהדיא דר"ל בד"א דאין חותכין הדין על פי עדות הכשרים שלא נתכוונו להעיד, אלא בשהיה בהן קרוב או פסול, והלכך כיון שאין חותכין הדין על פי הקרוב ופסול כשלא נתכוין להעיד, אין חותכין הדין גם על פי עדות הכשרים, אבל אם כולם כשרים חותכין הדין גם על פי אותם שלא נתכוונו להעיד.

ב. נתיבות המשפט באורים סימן לו ס"ק א

[א] באתם כדי להעיד. עיין ש"ך סק"ג שכתב דאם כולם לא נתכוונו להעיד אף עדות הכשרים נתבטלה, דמאי אולמי הני מהני, עיין שם. ולכאורה הוא תמוה, דאם כן במשנה מכות ו' [ע"א] דאמר רבי אימתי בזמן שהתרו בהן אבל לא

התרו בהן וכו'. ולדבריו משכחת לה שתבטל העדות אפילו לא התרו בו הפסולין, כגון שלא התרו גם כן הכשרים, דהא התראה אפילו מפי עצמו מהני, ולדברי הש"ך כך היה לו לומר, אבל לא התרו בהן הפסולים והתרו בהן הכשרים. וכן המחבר שכתב במה דברים אמורים בזמן שנתכוננו וכו', ולפי דברי הש"ך כך היה לו לכתוב, במה דברים אמורים בזמן שנתכוננו כולם או לא נתכוננו כולם, אבל אם נתכוננו הכשרים ולא נתכוננו הפסולים וכו'. ועוד, מעשים בכל יום שמקבלין עדות אף שאומרים שראו ההלואה ולא נתכוננו להעיד, אף שאומרים שהיה במעמד כל בני הבית, ולא ראיתי מעולם לבטל מחמת זה.

ולכן נראה, דאם לא העידו הפסולים בבית דין רק הכשרים העידו, דלא נתבטלה עדות הכשרים אפילו ראו כאחד ולא נתכוננו כולם, רק כשהעידו הכשרים והפסולים בבית דין וגם ראו ביחד ולא נתכוננו כולם, בהא פוסל הש"ך אף עדות הכשרים.

ג. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קי

מכתבו הגיעני וע"ד האשה העלובה שנשאת לבעל בקידושין שנעשו ע"י הרב הממונה מהממלכה והוא מהמתחדשים (רעפארום) וגם העדים שלו ולפי דברי האשה וקרובי' הי' שם רק מגולחים ומחללי שבת בפרהסיא ואחר שנולדו להם ד' ילדים בהיותם דרים יחד יצא הבעל לתרבות רעה ונעשה א"י ובהיותו עושה עוד מעשים רעים נתחייב מהממלכה לשלחו לסיביריען ונאבד ממנו משפט אנושי ואין לו דמים ואשתו מותרת לאחר בדד"מ והגם שמדד"מ רשות לאשתו ליסע שמה ולדור עמו אבל ברשעתו איננו מניח אותה לבא אליו רק באופן שתעבור על דת עם ילדי' ויהיו כמוהו ולאשר האשה נחלית ובידה תעודת הרופאים שאם תתארך לישב בלא בעל הוא מסוכנת אם לא יתירו לה להנשא לאיש אזי תהי' מוכרחת ליסע אליו /היא/ ותעשה כרצונו להעביר על הדת עם ילדי' עת"ד השאלה:...

אולם לענ"ד יש לדון בזה כיון דעכ"פ מצוי טפי שיהי' העדים פסולים במעשה רב מהמתחדשים כזה וכל אשר סביב רשעים יתהלכו א"כ עכ"פ ספיקא איכא אפי' ליכא רוב גמור מ"מ מצוי הוא להיות כן וכבר נתבאר דגבי מומר שקידש איכא קצת פוסקים דקידושיו רק מדרבנן א"כ אף דרוב פוסקים מחמירים מ"מ איכא ס"ס להקל דכבר נתבאר בתשו' מהרי"ק שורש קע"א ושו"ת גא"ב סי' ס' ושו"ת רח"כ יו"ד סוס"י י"ט דהיכא דספק א' שכיח טפי להקל מצרפין ספק ב' אף שמצוי טפי להחמיר וה"נ בנ"ד ובפרט דלשי' כמ"פ גם ספק שאינו מצוי מצטרף להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג סק"ב ובנ"ד הס"ס הוא בעיקר הקידושין וכל חזקת א"א שלה מתבטל למפרע וע' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח דיש להקל בס"ס בקידושין אך כפי הנראה ג"ז לא נתברר אם המקדש הי' מחלל ש"ק בפרהסיא בשעת נישואין כ"א ע"פ האשה ואם מפני שהמיר אח"כ הרי לא נולדו ב' הספיקות ביחד וא"א להקל משום ס"ס כנודע:

אולם נראה לפמ"ש בשו"ת בש"ר סוס"י ר"מ דמי שנחשד בחשד בעלמא ואחר זמן נתברר הדבר להבא שוב מחזקי' למפרע משעה שנולד הספק ובחיבורי דע"ת סי' א' סק"ב הבאתי ראיה לזה מדברי רש"ל וט"ז וש"ך סי' י"ב סק"ד ואף שמדברי הב"ח חו"מ סי' ל"א ושע"מ שם סק"ב מוכח להיפוך אבל בהמיר גם הב"ח מודה ותדע שהרי דעת הב"ח עצמו ביו"ד סי' קי"ט דבהוציא ב"פ טרפה מת"י נחשד למפרע ואסור כל מה ששחט למפרע ומכ"ש בהמיר וכיון שבנ"ד גם בשעת נישואין הי' מכת הפרוצים ולכן הי' קידושיו בפני רב המתחדש ואולי יש גם לברר שהי' עכ"פ פריץ במעשיו א"כ כשהמיר הוכיח סופו על תחלתו שהי"ל גם אז דין מומר ושפיר איכא ס"ס שנולדו ב' הספיקות ביחד...

ד. טור אבן העזר הלכות קידושין סימן מד

ישראל מומר שקידש קדושיו וצריכה ממנו גט וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ם דינו כעכו"ם גמור ואין קדושיו קדושין ולא נהירא.

סימן ד – שאלה בענין ממצרות בענין בת שנודלה ז' חדשים לאחר הגט

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יז (שנת תשל"ג)

בדבר האשה שנתגרשה מבעלה ח' תשרי תשל"ב ונולדה לה בת בג' סיון, והיא ניסת בנישואי המדינה לפני קבלת הגט מאמתלאות וטעמים שהוכרחו לעשות זה אבל אומרים שלא קבעו דירתם יחד ולא חיו חיי אישות לפני קבלת הגט מבעלה, וכנראה שמחמת שהב"ד לא רצו לסדר להם קידושין מחשש סוטה קבעו דירתם תיכף וחיו יחד בלא קידושין תיכף אחר קבלת הגט בלא המתנה ג' חודשים. אבל משמע שלחוש שמא הבת שנולדה היא מבעלה הראשון סוברין הב"ד שאין לחוש כלל משום שכבר נפרדו זה מזו זמן רב ודין המתנה היה רק מדין לא פלוג, שלכן אם היא בת ט' חדשים כרוב נשים דלט' ילדן הוא ממה שנבעלה לבעלה זה קודם קבלת הגט והיא אסורה לקהל, אבל כיון שאיכא עכ"פ מיעוט דלז' ילדן אולי מועיל ברי דידה ודידה שלא נזדקקו זל"ז עד קבלת הגט ונתעברה ודאי אחר הגירושין, והציגה גם תעודת רופא מי"ב תשרי ד' ימים אחר הגירושין שלפי דעתו לא היתה מעוברת אז...

וא"כ בעובדא זו הא היא בחזקת כשרות עדיין דאף שלא עשתה כהוגן בזה שקודם שנתגרשה בגט פטורין כבר עמדה להנשא לאחד וגם הב"ד שמעו ממנה שכבר מוכנת להנשא לאחד אחר הגירושין ואמרו לה שלא לנקוט שום צעד בזה עד אחר הגירושין ומ"מ נרשמו בנישואין דערכאות לפני קבלת הגט אבל הם נתנו טעמים שהוכרחו לקיים הנישואין שבערכאות בהקדם אבל לא דרו ביחד ולא חיו חיי אישות עד אחר קבלתה גט מבעלה הראשון, מ"מ לא אבדה חזקת כשרותה ברשימת נישואין דערכאות דודאי איכא טעמים לפעמים שצריכים להרשם לאיש ואשה אצל הערכאות ויש להאמינם וגם אצל אנשים כשרים ויראי ה' אירעו הרבה פעמים במדינתנו שהוצרכו להרשם אצל הערכאות זמן רב קודם נישואין דתורה, ולכן אף אם אינם יראי שמים יש להיות כן ויש להאמינם כשליכא עדים שדרו ביחד, ואיני רואה טעם על מה שלא הרשו הב"ד לסדר להם חו"ק מחשש סוטה לבועל, שהרי לא אבדה חזקתה בזה ואולי היה זה לקנס בעלמא, ואף שבשביל זה שלא רצו לסדר להם חו"ק קבעו דירתם יחד וחיו חיי אישות בלא המתנת ג"ח נמי לא מרע חזקת כשרותה, שלכן אין לנו בעצם שום ספק לומר שזינתה תחת בעלה קודם קבלתה הגט, ואיכא רק טעם להסתפק בשביל שילדה ולד לז' חדשים וכ"ד יום שהוא כנגד הרוב דלט' ילדן שזה יעשה ספק והא הרוב אף היותר גדול שבעולם שהוא כשנשתהא הולד יב"ח אינו עושה ספק אף בנשים חשודות לזנות כל זמן שלא ראינו עיני כיעור, ובאם שהתה רק עד עשירי אף שג"כ הוא מיעוט הא כתב הח"מ דלא חיישין אף בעדי כיעור מאחר שעכ"פ הוא מלתא דשכיח היינו שהוא מיעוט המצוי שלא נחשב זה ריעותא כלל והסכים לו הב"ש, ואפשר שיוולדות לז' הוא ג"כ מיעוט המצוי, עכ"פ ודאי הרוב דלט' ילדן לא יעשה לנו שום ספק באשה זו שלא איתרע חזקת כשרותה, ואולי אף באשה שהיה נעשה לנו קצת ספק לא היתה לא היא ולא הולד נאסרין בשביל זה אם אינו רוב עדיף מהרוב דלא משתהין כלל יותר מרע"א ימים. וא"כ היה שייך להכשיר הולד אף בלא היתה כאן האם לומר ברי אף לשיטת הש"ש וכ"ש שנאמנת בברי שלה שלא בא עליה עד אחר הגט ואז נתעברה שאינו ממזר, והוא כשר בדיון ודאי כשר לקהל אף להש"ש אף בלא שמענו ממנה כלום.

ועיין בפ"ת ס"ק ט"ז שהביא מתשובת רעק"א שהגאון בעל בית מאיר סובר שנאמנת האם בילדה קרוב ליי"א חדשים אף בראו בה דבר מכוער להכשיר הולד לומר שמבעלה נתעברה אף שאינה נאמנת לגבי דידה, ואף אחר שדחה היתר זה מסיק דיש להכשירו מטעם ס"ס דשמא לא זנתה והוא מבעלה ואישתהי ואם זנתה שמא מעכו"ם, וסברא זו איתא גם בכאן דאם זנתה תחת בעלה והוא בן ט' נמי אפשר שהוא מעכו"ם דאף שהיתה חושבת להנשא לזה ודאי שייך להסתפק גם לזנות עם אחרים כמו עמו כיון שגם עמו הוא זנות, וגרע מארוסה שעיברה ובא על ארוסתו, דלכן יש לחוש גם לעכו"ם והוי ג"כ ס"ס, ואיכא גם היתר זה.

סימן ה - שאלה בענין ממזרות ומעוברת חבירו

א. שו"ת היכל יצחק אבן העזר ב סימן לג

אלה: איש ואשה גרו יחד בלי עריכת קידושין, ואף בלי נישואים אזרחיים, אלא מעין מיוחדת לו. מה שהעם רגיל לקרוא בשם אהבה חפשית. עתה הם ניפרדו, והאשה מבקשת להינשא, כדת משה וישראל, לאחד שבא עליה בהיותה עוד מיוחדת לראשון. והנה מאחר שהבי"ד החמיר להצריך גט כשנפרדו בני הזוג נשאלת השאלה אם אין כאן ענין של כשם שאסורה לבעל אסורה לבועל.

תשובה: א. [אם יש חשש קידושין בנידן דידן ונשווה האשה והבועל למזידים]. (א) בעצם הדבר נראה דלא הוצרכו לגט כלל, משום דנראה דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שייך רק באופן שיש לנו לתלות שיש סבה המונעתו מקידושין - כדת, כגון בנתיחד עמה בפני עדים שתקף עליו יצרו והוא בהול, או כגוונא דתשובת הריב"ש שיש שהיו חוכמים /חוככים/ להחמיר דהיו הזוג אנוסים ואי אפשר היה להם להנשא כדמו"י, אבל אלו הפרוצים

שבידם הוא להנשא כדמו", וחיים חיי הפקרות, איה השכל לאמר עליהם חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות? וכי מי מנעם מלהנשא כדת? וע"כ אחת משתי אלה: או שכפירתם מנעה זאת מהם, וודאי לא כיוונו לשם קידושין, או שלא רצו להתקשר בקשר אישות ממש אלא למלא תאוותם.

ולא נשאר אלא לחוש לדעת ר' חסדאי המובאה בשו"ת ריב"ש סי' שצ"ח דמיוחדת היא אשת איש משום סברת מי איכא מידי וכו', אבל דיעה זו נדחתה כנראה לגמרי...

ומפני כל הנ"ל היה נראה להקל בנידון דידן, ובפרט דאין זה אלא איסור עשה לגבי הבועל. ואם החמרתם להצריך גט משום חומרא דא"א, אבל ענין האיסור לבועל לא חמור כ"כ...

עומדות לנגדנו הלכות מפורשות באה"ע סימן מ"ו סעיף ה' יצא קול שהיתה מקודשת לפלוני, וקדשה אחר קידושין גמורין, בודקין על קידושין הראשונים וכו'. לא נתאמתו הקידושין הראשונים, מגרש ראשון וכו', ודווקא שקידשה השני ולא כנסה, אבל אם כנסה אסורה לו וכו', שכיון שמצריכין אותה גט מראשון הרי היא בחזקת שהיתה אשתו, ונמצא שבא עליה השני בזנות, ואסורה עליו עולמית וכו', יעו"ש בטור...

ואם כן בנדון שלפנינו כיון שהצריכה גט הרי היא בחזקת שהיתה א"א ויש כאן הדין של כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל...

אבל כאן בנדון דידן אין לנו לחוש כ"כ, מאחר שהיה מפורסם שלא נישאו כחוק יאמרו הבריות דקמו רבנן והכריעו שיש אמנם זיקה של אישות, אף באופן כזה, אבל נתברר לרבנן שזה השני והאשה (שניהם) לא ידעו שיש ענין אשת איש בחיי זוג בלי חופה וקידושין, והיו שנים שוגגים, ובשוגג מותרת לבועל כשם שמותרת לבעל.

ובעצם הדין אם חששו לאיסור אשת איש דחמיר כ"כ והצריכו גט אין זה מכריח לחוש כ"כ לאיסור עשה,...

ואולם העיקר לע"ד שזה הגט היה רק לרווחא דמילתא בעלמא, ולא דמי להא דאה"ע סי' מ"ו וכדומה, ושאין כאן איסור לאו.

סימן ו – שאלה בענין ממזרות באשה שנולדה מאמא שהיתה בחזקת גרושה

א. באר היטב אבן העזר סימן קנב ס"ק ב

אשה שהיתה בחזקת גרושה ונשאת ואח"כ חקרו הדבר ולא נמצא כי אם ע"א מעיד שראה הגירושין ואחרים ששמעו מפי אחרים שהיא מגורשת מותרת לינשא הרדב"ז ח"א סימן רמ"ה:

ב. פתחי תשובה אבן העזר סימן קנב ס"ק יד

עין בה"ט מ"ש בשם הרדב"ז. והמעין ברדב"ז שם (בדפוס סדילקאב הוא בחלק ד') יראה דלא מטעם הנהו סהדי התיר אותה דפשיטא דאינו מועיל כיון דלא היה רק עד א' על הגירושין ומה שאמרו אחרים ששמעו מפי אחרים ודאי דאינו כלום. ואך התיר אותה מטעם החזקה שהיתה בחזקת גרושה מכמה שנים ואפילו לא היה שום עדים בדבר היתה מותרת לינשא מאחר שהחזקה בגרושה כחמש או שש שנים בלא ערעור ומצינו דחזקה מוציאה מידי ודאי וכתב דאם אתה אומר שלא תועיל חזקה לגרושה להנשא לא הנחת בת לאברהם אבינו מגורשת יכולה להנשא דאי על פי סהדי עבידי דמייתי או אזלי למדה"י ואי ע"י גט או מעשה ב"ד עביד דמירכס וכ"כ רש"י ז"ל בכתובות (דף כ"ב סוף ע"ב) דבשעה פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי. משמע הא לאחר זמן נאמנת לומר אירכס לי כו' ומה דמעשים בכל יום דאם הגרושה רוצה ללכת למקום אחר נותנין בידה מעשה ב"ד איך נתגרשה פלונית כו' עושים כך שמא תרצה להנשא קודם שתחזק לגרושה או להחזיק בגרושה אבל אם החזקה דמגורשת פשיטא דאינה צריכה כלום. ומ"ש קצת משכילים דחזקה זו הוי כקול בעלמא דמה לי קול ארוך ומ"ל קול קצר זו שגגה גדולה שאם זה קול חזקה מאי היא כו' קצורו של דבר גדר הקול הוא קול שיוצא בלי הסכמה ואינו הולך ומתחזק לזמן קצר וגדר החזקה שהולך ומתחזק הדבר בלי ערעור ולזמן ארוך ע"ש שהאריך הרבה בזה והזכיר שם עוד טעמים וסניפים שהיו בנדון הנ"ל ומכללם הוא מה דאיכא אומדנא דמוכח ע"פ עד א' שראה את גירושה ועדים אחרים מפי עדים ומסיים ומ"מ עיקר סמיכות הוראה זו הוא על החזקה והנך טעמי סניפים נינהו ע"ש:

ג. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן פ

ובעניין האשה שבאה לפני כתר"ה שיסדר לה קידושין, וקודם לכן היתה נשואה לאחר ערך י"ג שנים והוא ברח והשאירה עגונה וחקר כתר"ה אודות נישואיה הראשונים, הנה, לפ"מ שנתברר לכתר"ה כל זה שהעדים על הכתובה היו פסולי עדות שהאחד ה' גיסו של החתן והעד השני היה רעפארמער ומסדר הקידושין היה חזן קאנסערוואטיווער שבחזקת מינים הם שודאי לא היו שם עדים כשרים, וגם כפי שחקר ודרש אצל כל הקרובים שהיו אצל החתונה אמרו שכולם היו מחללי שבת לבד שנים, הסבא של החתן וגיסו, והקייטערער נמי היה מחלל שבת והי"ג שנים דרו רק בין נכרים, ושומרי תורה לא ידעו מהם, לכן יכול כתר"ה לסדר הקידושין.

סימן ז – מעמד ילד מביצת אשה נכרית ובעל זרע כהן

א. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא. ולא מהני רחמי? מתיב רב יוסף: ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר? אמר רב: לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני, וארבעה מן השפחות - הרי עשרה, אם זה זכר - לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות! מיד נהפכה לבת, שנאמר ותקרא את שמה דינה! - אין מזכירין מעשה נסים. ואיבעית אימא: מעשה דלאה - בתוך ארבעים יום הוא.

ב. תרגום יונתן בראשית פרק ל פסוק כא [ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה]

ומן בתר כדין ילידת ברת וקרת ית שמה דינה ארום אמרת דין הוא מן קדם יי דיהון מני פלגות שבטיא ברם מן רחל (אחתי יפקון תרין שבטין היכמא דנפקו מן חדא מן אמהתא ושמייע מן קדם יי צלותא דלאה ואיתחלפו עובריא במעיהון והוה יהיב יוסף במעהא דרחל ודינא במעהא דלאה.

ג. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מג עמוד ב

האי הרכבת היתר היכי דמי? אילימא ילדה בילדה, תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה! אלא ילדה בזקינה, והאמר רבי אבהו: ילדה שסיבכה בזקינה - בטלה ילדה בזקינה ואין בה דין ערלה.

ד. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף מז עמוד ב

גמ'. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי וכו'. ישמעאל איש כפר ימא, ואמרי לה איש כפר דימא, העלה בידו: בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו, והכי קא מיבעיא ליה: גידוליו היתר ועיקרו אסור, כיון דרבו גידוליו מעיקרו, אותן גידוליו היתר מעלין את האיסור, או לא? אתא לקמיה דרבי אמי, לא הוה בידיה; אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, פשט ליה מן הדא, דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי: בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו - מותר. א"ל ר' ירמיה, ואיתימא רבי זריקא: שביק מר תרין ועביד כחד. מאן נינהו תרין? דא"ר אבהו א"ר יוחנן: ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות, אף על פי שהוסיפה מאתים - אסור...

ה. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צז עמוד ב

ת"ש: שני אחים תאומים גרים, וכן משוחררים - לא חולצין ולא מייבמין, ואין חייבין משום אשת אח; היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה - לא חולצין ולא מייבמין, אבל חייבין משום אשת אח; היתה הורתן ולידתן בקדושה - הרי הן כישראלים לכל דבריהן.

ו. שו"ת שרידי אש חלק א סימן עא

וע"ד השאלה שהשמיע לפני בשם הרה"ג מהר"י ברודרמן, שליט"א, בכהן אחד שנשא אשה שהיא בת עכו"ם הבא על בת ישראל והוליד ממנה בן, מה דינו של בן זה, שלפי ההלכה הפסוקה בשו"ע אבה"ע סי' ד' וז' אמו פגומה לכהונה, ולפי הרמב"ן הבן הנוולד מעכו"ם הבא על ישראלית הוא ספק חלל - האם נותנים עליו חומרות של כהן ושל

ישראל, היינו, שאסור לטמאות למת כדין כהן, ואסור לשאת ידיו ולעלות לתורה ראשון כדין ישראל? והרה"ג הנ"ל שואל, אם יותר טוב לקרוא אותו לתורה בשם כהן כדי שיזהר מלטמאות למתים, שע"ז יכשל באיסור דאורייתא...

ולכן לצאת לכל הדעות טוב שבן הכהן יזהר מלשאת כפים ולא לטמאות למתים אבל לעלות לתורה ראשון, שאין איסור לישראל אלא שיש מצוה לקרוא לכהן - יש להקל עליו.

סימן ח – בירור מעמד ככהן

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ג סעיף ב

היה עד אחד מעיד עליו, נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו, ואפילו אביו נאמן עליו. ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה. כיצד, הרי שהיה כתוב בשטר: פלוני כהן לזה מפלוני מנה, ועדים חתומים עליו, הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן זה. וכן מעלים מנשיאות כפים ומקריאה בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה. ו"א דאם חתם עצמו: אני פלוני כהן עד, מהני בזמן הזה) (הר"ן פרק ב' דכתובות)

ב. בית שמואל סימן ג ס"ק ח

פלוני כהן לזה. הנה לדעת הרשב"א והרמ"ה בכה"ג כשהוא לשון העדים דעדים כותבין פלוני כהן לזה מהני אפילו ליוחסין וע"כ לא מביעיא בש"ס אלא כשכתב אני פלוני כהן לויתי הואיל והוא לשון הלזה יש לומר העדים לא העידו עליו שהוא כהן אלא העידו על גוף הלואה אבל הרמב"ם סבירא ליה אפילו אם העדים כתבו פלוני כהן לזה לא מהני ליוחסין וכתב הר"ן הטעם די"ל דהעדים כתבו כן משום שהוא מוחזק לכהן ועולה לתורה לכהן אבל הם לא ידעו שהוא כהן מ"מ אף לדעת הרמב"ם אם הוא לשון הלזה שכתב אני פלוני כהן לויתי מהני לתרומה דרבנן ולנ"כ דהא הסוגיא איירי נמי כשהוא לשון הלזה ולא מביעיא ליה אלא לענין יוחסין ולא לענין תרומה והמחבר פוסק כרמב"ם ולא כרשב"א ולפירוש תוספות נשמע אם איכא כאן שני יוסף בן שמעון דאז יצטרכו העדים לדקדק אם הוא כהן כדי לכתוב סי' מי הוא הלזה אז יש לומר דמעלין אפילו ליוחסין ואפילו אם הוא לשון הלזה מיהו נראה לשיטות הרמב"ם לא מהני ליוחסין דהא י"ל מה שכותבים עליו שהוא כהן משום שהוא מוחזק לכהן והוי סי' מעלין מי הוא הלזה זה שמוחזק לכהן והשני אינו מוחזק לכהן אבל מכל מקום הם לא העידו שזה כהן לכן לא מהני ליוחסין כי חזקה לא מהני ליוחסין ולשיטות הרשב"א מהני אפילו ליוחסין, ...

ג. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ג סעיף ו

מי שבא ואמר: כהן אני, ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן, אין מעלין אותו לכהונה על פיו, שמא חלל הוא, עד שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם הוחזק אביו כהן, או שיבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הוא, הרי זה בחזקת אביו. ובכל דבר הולכין אחר החזקה, שהרי שורפין וסוקלין על החזקה.

ד. בית שמואל סימן ג ס"ק יא

וע"א מעיד. כתב המגיד ע"א אינו נאמן א"כ כשמעיד עליו שהוא כהן אבל אם מעיד על אביו אינו נאמן דאין לנו אלא מ"ש חז"ל ובש"ס איתא דמעיד עליו שהוא כהן משמע אם מעיד על אביו לא מהני, ולמ"ש לעיל דיש לחלק בין אם משפחתו ידוע לבין היכ' דאין משפחתו ידועה יש ליתן טעם לדין זה כשאביו מוחזק לנו אז /או/ היכא דשני עדים מעידים על אביו שהוא כהן תו לא חיישי' שמא חלל הוא אבל אם אינו מוחזק וליכ' אלא ע"א חיישין שמא חלל הוא.

סימן ט – בענין כהן הנשוי (אזרחית) לנכרית שרוצה להתגייר

א. שו"ת מלמד להועיל חלק ג (אבן העזר וחושן משפט) סימן ח

שאלה: כהן נשא נכרית בציפילעהע וילדה ממנו בן ונימול ומת הבן. ועתה הנכרית לבה נוקפה שאיננה באותו דת כבנה, ורוצה להתגייר ולישא את הכהן כדת משה וישראל, ויש לחוש שאם לא יאבה ב"ד לגייר את הנכרית שתחלה ותשתגע, איך יעשו...

תשובה: תחלה יש לחקור איזו איסור גדול יותר אם הכהן נושא גיורת או אם נושא נכרית ונ"ל פשוט דיותר יש איסור בנכרית, ואין לי להאריך בזה חדא דיש הפסד דכל זרעו נכרים ועוד כבר העלה מו"ר מהר"ם שיק בתשובותיו

אה"ע סי' ל"ז וסי' קנ"ה דיש בנישואי נכרית איסור דאורייתא וחייב כרת משא"כ בכהן שנשא גיורת שאינו לכל היותר אלא איסור לאו. וא"כ כדי להציל את ישראל מאיסור חמור בודאי טוב שיגירו האשה הנכרית.

אמנם יש לפקפק על זה דהא לא אמרינן חטא בשביל שיזכה חברך, ואמרו בבכורות דף ל' ע"ב הבא להתגייר ואינו מקבל עליו אפילו דבר אחד אין מקבלין אותו, וא"כ הרי הנכרית גם כשתגייר צריכה לצאת מבעלה והיא רוצה לכנסו, וא"כ אינה רוצה לקבל איסור גיורת לכהונה והאיך מקבלין אותה כדי לזכות הכהן שלא יעשה איסורא רבה. וי"ל דבאמת אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו אסור לקבלה, אבל בנ"ד הרי אינה אומרת כן בפירוש, וא"כ אף שאנו יודעין שתעבור על איסור זה, מ"מ בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלין אותה. גם יש לומר דדוקא אם מקבלין הגר משום תקנה דידי' צריכין לומר לו או תקבל כל התורה כולה או תשאר נכרי כמו שהיית עד עתה שהנכרי אין לו עונש אם אינו מקיים המצוות. אבל אם אנו מגיירין אותה משום תקנתא דישראל ודאי מוטב שתגייר ולא יופסד זרע ישראל ולא יתחייב ישראל כרת על ידה, אף שיעשו שניהם איסורא זוטא, דהא עכשיו לא די שהישראל עושה איסורא רבה אלא שגם היא עושה איסור שמכשלת את ישראל. ובפרט דבנ"ד יש עוד לחוש שאם תשתגע האשה מחמת שאין מקבלין אותה, יהי' חלול השם ח"ו שיאמרו שישראל אין מרחמין על נכרית, ואין חוששין אם תחלה ותשתגע. ומה שעומד לנגד זה מהמשנה דהנטען יבמות כ"ד: ע' קונטרס וכתורה יעשה ד' י"ג וד' כ"ג ע"ב והלאה.

אמנם אף שמקבלין אותה לגיורת אין לסדר לה קידושין עם הכהן דיותר יש איסור אם נושא גיורת שהיא כזונה ע"י קידושין משלא ע"י קידושין ע' מה שהבאתי לעיל בשם נובי"ת סי' כ"ז. וא"כ טוב שתהי' אצל בעלה בצפילעה משתתקדש לו. ואי דאסור משום קדשה עי' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו ומהר"ם פדוא סי' י"ט. וצריכה פרישה צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כמ"ש לעיל. גם מתחלה יאמרו לה שאם רק רוצה להתגייר מפני שבנה יהודי היא טועה שבנה אפילו נימול אינו יהודי אם לא נתגייר בב"ד ונטבל כדין. ואם בכל זאת רוצה להתגייר מפני שמאמינה באלקי ישראל יכולין לגייר אותה.

והנה השואל סבר למצוא צד היתר מפני שהכהן בעל מום וזה טעות דאין חילוק בין בעל מום לאינו בעל מום לענין נשים אסורות כדאיתא בהדיא בת"כ פ' אמור כמה פעמים, ורק בחלל יש היתר מפני שאינו כהן כלל כדאיתא באה"ע סי' ז' סעיף כ.

ויש להזהיר את האיש (ואת האשה) שיזהרו היטב בדיני נדה וטבילה, כי בלא"ה יפסיד ע"י הגירות יותר ממה שירויח. גם בניהם יהיו חללים, ולא יעלו לדוכן ובנותיהם חללות כמבואר באה"ע סי' ז.

ב. שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כח (שנת תרצ"ד)

מה שנשאל שיקרו מקרים לדאבוננו, שנושאים נשים נכריות ויש להם בנים ובנות ובאים אח"כ להתגייר ויש גם כהנים שנושאים נשים נכריות ונוהגים היו עד כאן שאם הבעל כהן לא גיירו את אשתו הנכרית, ואצלו הדבר מוזר, וכי איסור גיורת לכהן חמור יותר מאיסור נכרית, והביא מש"כ בשו"ת מהר"ם שיק בנישואי נכרים דאיכא איסור דאורייתא וחייב כרת.

והנה גם לשי' הטור דליכא לאו דלא תתחתן בשארי אומות מ"מ בבא על הנכרית קנאים פוגעים בו אם בפרהסיא וע"י נשואין הוי בפרהסיא, כמבואר בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוא. וכן איכא כרת מדברי קבלה כמבואר בסנהדרין פ"ב ו"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' איסו"ב. וכן מוכח פשטות הגמ' בקדושין כ"א ביפת תואר דהואיל ואישתרי לישראל אישתרי נמי לכהן יפ"ת והא לשי' הטור אין איסור לא תתחתן בשארי אומות, אלא עכצ"ל דגם לשי' הטור איכא איסור דאורייתא כיון דקנאים פוגעים בו. ודוח"ל דכונת הגמרא בז' אומות דוקא (ועי' בתוס' סוטה ז') וע"ע בסה"מ להרמב"ם מ' ל"ת נ"ב דמבואר דאיכא איסור דאורייתא בישראל הבא על הנכרית, אלא די"ל לשי' הרמב"ם דאין חילוק בין שבעה אומות לשארי אומות איכא לאו דלא תתחתן והבא על הנכרית לוקה משום לאו דלא תתחתן ובפרהסיא קנאים ופגעין בו.

והנה לשי' הטור י"ל דאיסור זונה חמור שיש בו מלקות מן התורה, משא"כ בזה רק קנאים פוגעים בו, אלא דלשי' הרמב"ם שפסק דכהן הבא על הכותית לוקה משום זונה א"כ אין חילוק בין לפני הגירות או לאחר הגירות רק לשי' התוס' בכמה דוכתי דאינו לוקה משום זונה רק בגירות ולא בכותית, וע"כ בעודה בגיותה אינו לוקה משום זונה,

אבל לפמש"כ הרמב"ם דלוקה משום זונה הא אין חלוק כנ"ל ולפ"ז הא חמור בגיורת דיש בזה איסור תורה דהא קנאים פוגעים בה וגם איסור לאו דזונה.

אולם אחרי ההתבוננות נראה להצדיק מנהגם, ושכן ראוי לכאורה לעשות כן למעשה. דהא לפני הגירות אין על הנכרית שום איסור ועתה היא מוזהרת ג"כ משום איסור זונה, וגם יתוסף לאו דלא יחלל זרעו אחרי כן לכשחזר ובא עלי' דאעפ"י דאין איסור חללה חל על איסור זונה כמו שהקשה המהרי"ט בקדושין ע"ח מ"מ איסורא איכא.

ג. שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן יט

והנה לאחר ההתבוננות, אודיעו שבחוץ לארץ במקום שמצויים מקרים כאלה, אם כי לפעמים בי"ד מקבלים לגירות על היסוד של הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל הנ"ל, שלא יצא לתרבות רעה, כמש"כ בחכמת שלמה אה"ע סי' י"א סעיף ה' עיין שם, ועל יסוד תשובת הרמב"ם הנ"ל, מכ"מ בכהן שנשא נכרית מנמעים מלקבל, כי זה יהא נראה, מחוץ לטעמים הנ"ל, שבי"ד מקילים באיסור גיורת לכהן הואיל וידוע וגלוי שימשיכו לדור יחד ויצא הרושם כאילו התירו פרושים, ח"ו, את הדבר ולא אכשר דרא. ועוד כי יהא נראה כאילו בי"ד מסכימים לחיי אישות בלי חו"ק, וידוע מה שהרעיש הרב בעל עקידה על הבי"ד והקהל שרצו לתקן מקוה בשביל הזונות כדי להצילן ובעליהן מאיסור נדה. ולענין דידן כשישבו בלי חו"ק רחוק שישמרו דיני נדה וטבילה כמובן ומכניסים אותם לחטא כ"כ חמור ופגם בזרעם.

ועוד יש למצוא בזה נימוק כי ע"י כך נרבה חללים בישראל ותצא תקלה, כי איסור נישואין בין ישראל ונכרים ידוע ומפורסם ויזהרו לגייר את הבנים שנולדו ושיוולדו להם בגיורת, אבל שאם יוליד בת והיא תנשא לישראל יתכשרו הולדות אח"כ ומאן מינטר להו, והבנות שיוולדו להם כולן יהיו חללות, ואפילו אם ת"ל שבזה אין חשש שיהא הדבר מפורסם אבל מה נעשה לבנים שיהיו חללים ואם יולידו גם בנים דור אחר דור בנותיהם תהיינה אסורות לכהונה. ומאן מינטר להו, משא"כ כשישארו במצב העכשיו והבנים והבנות יתגיירו, הנה הבנות תהיינה ידועות בתור גיורות וכשתנשאנה לישראלים יתכשר זרעם גם לכהונה. על כן דעתי הדלה נוטה שאין לבי"ד כשר להזדקק לזה לגייר את האשה הזאת, אלא לגייר את הבנים, עד אשר יערה עליהם רוח טהרה לפרוש זה מזה בהחלט, ואז נגייר אותה ותנשא לישראל.

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן ד

בענין לגייר נכרית שכבר נשואה לכהן בערכאות כדי שישאנה מצד שאומר דאם לא יתירו ישתמד ח"ו בעה"י ט"ו כסלו תשכ"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם כש"ת מוה"ר אליעזר לעווין שליט"א רב ואב"ד בדעטראיט...

וא"כ אף אם גיורת זו תקבל עליה כל המצות ממש נמי הא לא קבלה עליה איסור זו מלהנשא לכהן שהרי האיסור איכא גם על האשה כדאיתא ביבמות דף פ"ד אמר רבא כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת. איברא דאיכא שיטת הר"א בתוס' נדרים דף צ' שהאשה אינה מוזהרת אבל היא שיטה תמוה והתוס' הקשו שם עליו מהא דרבא ועיין בנוב"ק אה"ע סי' ע' דגם הר"א מודה בזונה דנאמרה בהך פרשה דלא יקחו וא"כ גיורת דאיסורה הוא משום זונה כדאיתא ביבמות דף ס"א היא מוזהרת גם להר"א, ורק להראב"ד פי"ח מאי"ב שגיורת אינה משום זונה אלא מקרא דבתולות מזרע בית ישראל אינה מוזהרת להר"א לנו"ב, וגם יש עוד באורים בשיטת הר"א שהוא בכלל ענין אחר, עכ"פ בכל אופן לדינא אין לסמוך על שיטת הר"א והיא מוזהרת ונמצא שלא קבלה איסור זה שהרי רק בשביל לינשא לכהן זה היא מתגיירת וכיון שלא קיבלה דבר זה אינה גיורת כלל. לבד מה שאף שתאמר בפיה שמקבלת המצות הוא כמעט דבר ידוע שאינה מקבלת ולא תשמור את המצות כיון דתראה שבעלה הוא עובר על כל המצות ולא תהיה עדיפא ממנו...

ומה שהביא כתר"ה מספר מלמד להועיל שכדאי לגייר להציל הכהן מאיסור חמור דאורייתא וחיי"כ וישאר באיסור לאו, לא מובן לי הא אדרבה כשיגיירנה ולא תשמור המצות יעבור על איסור נדה דהוא חיוב כרת וכשלא נתגיירה אין בה איסור נדה דאורייתא אלא מדרבנן משום נשג"ז, ורק שאיכא הלאו דלא תתחתן כיון שהוא דרך חתנות אך אם דר בקרב יהודים יש להחשיב זה כבפרהסיא שקנאין פוגעין בו שיש בזה גם חומר נגד כרת וגם יש כרת דדברי קבלה שאמר בסנהדרין דף פ"ב ואם דר בקרב נכרים אין זה פרהסיא והוי רק הלאו דלא תתחתן. אך אולי דבלא נתגיירה שאיכא תרי לאוין לאו דלא תתחתן ולא דזונה והרמב"ם כתב בפ"ב מאי"ב ה"ז שיש בו הפסד שאין בכל עריות כמותו אולי חמיר מגיורת אף שיש בה איסור זונה וגם כרת דנדה. וגם הא בארתי שגרותה לא יהיה כלום

ומה שהביא כתר"ה שבמלמד להועיל כתב שאין זה עכוב בקבלת מצות אין זה לע"ד כדכתבתי. וספר מלמד להועיל אין אצלי לעיין בו. סוף דבר לע"ד אין כדאי להזדקק לזה.

ה. שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן ג

הנה אף שיש עוד לדון דגירות לכהן בלי חופה וקידושין קילא טפי מאיסור נכרית, לפ"ד הרמב"ם שאין איסור זונה לכהן מה"ת אלא על ידי קידושין. וע' מש"כ לעיל (סימן ב אות יא). אלא שהרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם בזה. ומכל מקום כבר ביארנו דלא מהדרינן להקל האיסור מעליו, והלעיטהו לרשע וימות. ויש להעיר קצת מד' הירושלמי (פ"ח דיבמות ה"ג), ותעזבי אביך ואמך וכו' מתמול שלשום, אמר לה (בועז לרות) אילו באת אצלינו מתמול שלשום לא היינו מקבלין אותך (שלא נתחדשה ההלכה דמואבי ולא מואבית אלא היום). ע"ש. וקשה שהיה להם לגיירה מבלי שתנשא לישראל. א"ו דחיישינן לתקלה כיון שסוף אשה להנשא. וה"נ שהיא מיוחדת לכהן וילדה לו בנים אם נקבל אותה לגירות חיישינן לתקלה שתנשא לכהן הזה באיסור. ומיהו יש לחלק דשאני גבי מואבים דכתיב בהו לא תדרוש שלומם וטובתם וכו'. ואין לך טובה גדולה מזו.

ו. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יא

בדבר אחד שהחזיק עצמו לכהן ונתברר שכל ידיעתו היא מאביו שבעת שקראו אותו לשמחת הבר מצוה אמר שהוא כהן אבל אביו אינו שומר תורה כלל וגם שברח מבית אביו בילדותו מצד מרדו באביו שלפי הדעת לא היה לו לידע כל כך דבר כזה שלכן אין לו שום נאמנות לזה שהוא כהן, וגם אשה אחת שהיתה בת אחי אבי אבא שהיא שני בשני עם אביו הנזכר אמרה איך אפשר שאתה כהן מאחר שאבי שהוא אחי אביך אינו כהן שלכן אין לחוש למה שאמר אביו, ומצד אמירתו לאוסרו בפסולי כהונה מדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אין לאוסרו מכיון שהחזקת עצמו לכהן הוא ע"פ אמירת אביו שאין לו נאמנות לכן אינו צריך לגרש את אשתו הגיורת שהיא גיורת בצדק וזהירה בכל דיני התורה ורשאי לחיות עמה כמו כל ישראל בגיורת כי איננו כהן.

ז. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קז

הנה האיש והאשה שהתחילו להתקרב ליהדות ולשמירת דיני התורה ונודע כי האשה היא נכרית שנתגיירה אצל דיני קאנסערוואטיוון והסכימה להתגייר עתה עוד הפעם לפני ב"ד כשר אבל בעלה הוא כהן, אין שום חלוק בגרות הראשונה שהיה לפני נישואיה דא"כ הדין הוא דיוציאה בגט, שלכן אם הוא כהן כשר כפי שכותב כתר"ה שבה ממשפחה חרדית צריך לגרשה אבל כדאי לחקור עוד הפעם מהמשפחה לידע יחוסה לכהונה כי במדינה זו בעירות הרחוקות צריך בדיקה, ונמצא ששתי שאלות השניות אין נוגעין למעשה זו לדינא, אבל מ"מ אכתוב מאחר שנוגע זה להאשה אם רוצה להתגייר באמת כי אף אם הרבנים היו שומרי שבת ודאי לא הקפידו על קבלת מצות כדחזינן שלא קבלה המצות וגיירה, שא"כ ודאי צריכה גרות אחרת לפני ב"ד כשר בקבלת מצות שהם כל המצות וכשלא תרצה לקבל מצות איסורה להנשא לכהן אינה גיורת כדאיתא בבכורות דף ל' דבלא קבל אפילו דבר אחד אינו גר. והנני ידו מוקירו מברכו בהצלחה במעשיו לשם שמים.

סימן י - (א) בענין נישואי משכב זכור (ב) גט בערכאות (נישואין רוסיא)

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קל סעיף יט

גט שנעשה בערכאות של עובדי כוכבים, ועדי עובדי כוכבים חתומים עליו, ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל, ושמות עדי עובדי כוכבים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים, דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עליהו, ל אפילו הכי פסול.

20ב. ע"ד אירוסי ערכאות, לב איברא, עמוד

ואמנם החיים של הקומוניסטים ברוסיא, שתכלית שיטתם היא לבטל קשר האישות מהארץ, וגם בהוה קישורם הוא עראי, אם אמנם באמת אין מקפידים על הפקר נשותיהם יש לדמות זה לאומר לאשה הרי את קנני' לי ואין את אסורה לכל אדם שבארתי בספרי שאין זו א"א. גם מטעם שהקומוניזם הוא להם כעין דת ומקפידים שלא יהא ביניהם עסקי גו"ק ע"פ דת, יש לדמות זה יותר לדין האנסים שברבי"ש ס' ו. ובפרט כשדרים בין שכמותם. וכ"ז אינו ענין לנישואי ערכאות שבאמריקה ומקו"א.

שאלה אשה אחת באה ממירוקה מאותן האנוסות לעבודת ככבים ובנה בחקה ונאמר לה מה טיבך ומה טיבו של בן זה, ואמרה שאנוס אחד מארץ ארגון תבעה לינשא לו קודם הגזרה כדת משה ויהודית ולא עלתה בידו. ולאחר הגזרה בכמו שבוע אחד בא [אנוס אחד] לע' ככבים אוהבו של אותו אנוס החפץ בה ודבר על לבה להנשא אליו והיא נתפייסה ונגמר הזוג ביניה'. אלא שלא קדשה בעדים ולא נשאת לו בעשרה אלא על ידי עובדי ככבים בחקות דתם ובכהני במוותם. וישבה בביתו עמו כאשתו לכל דבר בחזקת אישות והיו יודעים זה אנוסים רבים. וישב עמה כמשלש חדשים ונתעברה ממנו וזה פריה, והלך האישה ההוא מעבר לים ולא יסף שוב אליה עוד. ילמדנו רבינו מה יהיה משפטה ואם יש לחוש לה אם לא.

תשובה אין ספק כי האירוסין או הנשואין תקראם כמו שתראה שנעשו בנימוסי עובדי ככבים ובכהני במוות שאין בהם חשש קדושין אף אם היו בהם עדים כשרים שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר הוא /קדושין ה/. ואף אם נאמר שאין אמירתו מעכבת כיון שנתקבצו יחד כדי להתארס או להנשא /קדושין ו/ והוא כמדבר עמה על עסקי קדושה ונתן לה ולא פירש דקיי"ל דיו כל שעוסקין באותו ענין. מכל מקום בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכומר מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל אחד... דאפי' לדעת אותם הגאונים ז"ל שסוברין דבסתם אמרינן לשם קידושין בעל הכא בנדון זה לא בעל לשם קידושין. דכיון שהתנו בנישואין בחקות העובדי ככבים ובבית במוותם מפי הכומר הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קדושין כדת משה ויהודית אלא בדרכי עובדי ככבים שאינן בתורת קדושין וגיטין.

סימן יא – הבאת בנים קטנים לשחיית נשים

א. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמג סעיף א

קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא); ולהאכילו בידים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהם משום שבות. **הגה:** וי"א דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך צריכים להפרישו (תוס' פרק כ"כ). וי"א דלא שייך חינוך לבית דין, אלא לאב בלבד (ב"י).

ב. מגן אברהם סימן שמג ס"ק ב

וכתב באו"ה שמ"ח דדוקא בתינוק דבר הבנה אבל לאו בר הבנה ל"ל בה דהא יונק אפי' מבהמה טמאה עד כאן לשונו ועבי"ד סימן פ"א ס"ז דמכל מקום מזיק לתינוק.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קלז

הנה בדבר למוד במחלקה אחת ילדים וילדות ודאי אף לקטנים וקטנות ביותר אין רוח חכמים נוחה מזה דאף שעדין אין בהן יצר הרע וחשש הרהור מ"מ הא צריך לחנך אותם להתרחק מנשים ואת הילדות מאנשים וכשלוּמדין ביחד אדרבה עוד מתרגלין להיפוך להתקרב ויתרגלו מזה גם לכשיתגדלו שכבר יהיה בהן יצה"ר וחשש הרהור. ולכן אף שאין בזה שייכות חשש איסור עתה שאף אם היו גם קטנים חייבין במצות לא היה שייך בהו האיסור מ"מ הא יש חיוב חינוך...

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סב

ובדבר ענין איסור לא ילבש גבר מאימתי יש חיוב לחנך, הנה כל זמן שצריך לאמו לא שייך חינוך לזה וכל מה שנקל לפניה רשאה להלבישו אבל ידוע שדרך הנשים אף של אוה"ע שמלבישים בגדים אחרים לתינוק ולתינוקת ואין זה ענין חיוב ואין ע"ז אף ענין חיובא דמנהגא כיון שאינן עושות זה מצד איזה חיובא והנהגה טובה לצניעות אלא לסימנא בעלמא ... ורק מזמן שמתחילות הנשים להלביש בקפידא לתינוק בגדים אחרים ולתינוקת בגדים אחרים אולי שייך ממילא להתחשב גם מנהגא לצניעות ואף שהן עצמן התינוק והתינוקת אין להן שום הרגשה בזה...

סימן יב – שבע ברכות כל ז' לאיש גרוש הנושא גיורת בתולה

א. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ז עמוד א-ב

א"ר אבא בר זבדא אמר רב: אחת בתולה ואחת אלמנה - טעונה ברכה. ומי אמר רב הונא הכי? והאמר רב הונא: אלמנה אינה טעונה ברכה! לא קשיא: כאן בבחור שנשא אלמנה, כאן באלמון שנשא אלמנה. ואלמון שנשא אלמנה לא? והאמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מנין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו; ובוועז אלמון שנשא אלמנה הוה! מאי אינה טעונה ברכה דאמר רב הונא? אינה טעונה ברכה כל ז', אבל יום אחד טעונה ברכה...

מיתבי: מברכין לבתולה שבעה, ולא אלמנה יום אחד; מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור! לא, לאלמון. אבל לבחור מאי? שבעה.

ב. תוספות מסכת כתובות דף ז עמוד ב

והא בוועז אלמון שנשא אלמנה הוה - לאו דוקא אלמנה דכשנשאת למחלון (וכליון) היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב לה.

ג. פתחי תשובה אבן העזר סימן ס"ק ט

[ועי' בתשו' חתם סופר סי' קכ"ג פוסק להלכה דאלמון שנשא בעול' פנוי' אפילו אם היא בעולתא דידיה אין לה אלא יום א' לברכה ושמחה ג' אך אם הוא פנוי נואף שנשא בעול' (או אלמנה) מברכין כל שבע' כמו לבחור אלא כיון שהם בוועלי נדות ואינם ראויים לברכה איך יקבלו פניהם פנים חדשות כל ז' חוטא בל יתנאה אך אם ימצאו ריעים כמותם לחדש פנים כל ז' יברכו להם כל ז'. והביא שם דברי נ"ב תניינא הנ"ל שכל דאין מברכין ז"ב אלא יום א' כיון שכבר טעמו ט"ב והשיג עליו וכתב דאין ספק כי תרווייהו איתנהו חיבת ביאה וחיבת חופה כמבואר בכתובות נ"ו אלא מספקא לן סתם איזה מהם קונה אבל תרווייהו איתנהו ונראה דעל כל א' נתקן ברכה אלא בחור הנושא איכא תרתי חיבת נישואין חדשי' וביאה חדשה אבל מ"מ בחדא מנייהו נמי מברך כו' נמצא דעל ביאת בתול' בלא חיבת נישואין ראשונים מברך וגם על חיבת נישואין ראשונים בלא חיבת ביאה מברך וא"כ אף על פי שטעם ט"ב כיון שהיא נישואין ראשונים שלו מברך כל ז' וכן צריך לשמחה כל ז' אפילו היא בעולתא דילי' שלא יברך והוא ישכין למלאכתו עכ"ד וע"ש עוד שעמד על לשון הש"ע דלקמן סי' ס"ד ס"ב איתא הנושא את הבעול' צריך לשמח עמה ג"כ כו' ושינה לכתוב בעול' במקום אלמנ' להורות דנכנס' לחופ' ולא נבעל' אינ' בכלל אלמנה אלא משמח' כל ז' (וכמ"ש הב"ש בשם הב"ח שם) משום דבעיא פיוס א"כ לפי הנ"ל ה"ה לענין ברכה ז' שהרי יש לו חיבת ביאת בתול' ואמאי נקט כאן אלמן שנשא אלמנה אינו מברך אלא יום א' היה לו ג"כ לדקדק ולכתוב אלמן שנשא בעול' אבל השתא דנקט שנשא אלמנ' משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעל' אינו מברך אלא יום א' ואמאי וכתב לתרץ ע"פ מה דאיתא בכתובות י"א ע"ב כנס' ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה אין השני יכול לטעון טענת בתולים כו' וא"כ בס"ד לענין שמחה נהי שהיא אצלינו בחזקת בעול' מ"מ היא יודעת בנפש' שלא נבעל' הרי צריכ' פיוס וצריך לשמח' כל ז' אבל כאן לענין ז"ב איך נברך ז"ב והיא אצלינו בחזקת בעול' ואפי' עדים מעידים אין נאמנים ע"ש...]

ד. שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן קעג

לענין שישראל שנשא גויה, ואח"כ רצתה להתגייר ולחיות עמו כדת משה וישראל, נשאלתי מה הדין לענין שבע ברכות ושמחה. הנה עד שאתה שאלתני על הברכות, תשאל על הנשואין שהם באיסור שהרי שנינו יבמות (כ"ה ע"ב) שהנטען על הנכרית ונתגיירה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין, ונפסק לדינא באה"ע סי' י"א ס"ה, וע"ש באוצה"פ מש"כ מתשובת טוטו"ד קמא סי' ר"ל מצדד קצת להקל בכה"ג וע"ש באוצה"פ שרוב פוסקים מצדדים בזה לאיסור. ובדברי חיים ח"ב סי' ל"ו דעתו להתיר בשעת הדחק איסור קל זה מחשש שלא יעברו על איסור חמור, וכן דעת הרבה פוסקים באוצה"פ שם, עכ"פ לכתחלה עלינו למנוע כזאת וכפשטות ההלכה. ומכ"מ כשעכ"פ באים לינשא ע"פ הוראת מי שנטה הדבר להיתר נהי דז' ברכות בשעת חופה וקידושין ודאי לברך כמו גר וגירות דאע"פ שהגאון עצי ארזים סי' ל"ד נסתפק אם יברכו, אמנם בס' ערך שי לאה"ע סי' כ"ו כ' להלכה שיברכו, וכן מסתבר דאין חופה וקידושין בלי ברכות, דאם יש חופה וקידושין הם הם ברכותיהם.

איברא לענין שמחה וז' ברכות, בגר וגירות לא עדיף ממחזיר גרושתו שכל האחרונים דברכות רק בחופה, ושמחה יש ספק אם חייב בכיו"ב אמנם למש"כ הח"ס אה"ע סי' קכ"ג דנואף ונואפת שנשאו זה לזה אף על פי שהיא בעולה, דיברך ז' ברכות אפי' ז' ימים כיון לדידי' חדשה היא עכ"פ בנשואין, א"כ פשיטא דאיכא גם שמחה.

וא"כ בגר וגירת להח"ס איכא לצדד דחייב כיון דנשואין חדשה היא לו, מ"מ הא גופא מסתפקא לי דנהי דלענין דין נישואין חדשה היא לו דאין נשואין לגוי, מ"מ גדר נשואין שייך גם אצלם ומבואר במשנתנו כתובות צ"א ע"א גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה, והלח"מ כ' פ"א ה"ז מאישות דהחזיקה בלי נשואין חדשים, ונהי דלא קיי"ל כוותי' דודאי צריכים נשואין חדשים כמש"כ בערך שי' ס"י כ"ו הנ"ל, מ"מ גדר חדשה בנשואין לכאורה לא שייך גם להח"ס.

ומכ"ש בישראל שנשא גויה דאיכא תרתי לריעותא חדא דהי' גדר נשואין (ולא מן הדין) ולא חדשה היא לו, ועוד דעיקר נשואין עכשיו בעבירה שהרי אסור לישאנה לכתחלה, ואם אנו מתירין לו לינשא היינו עצם נשואין אבל ימי שמחה צ"ע אם יש לו בכלל, כעין מש"כ במגן גבורים או"ח ס"י קל"א בשלטי הגבורים ס"ק ד' דמחזיר גרושתו ליכא שמחה כלל, רק ברכה על הזוג, והא דידן לא עדיף מזה.

ה. תשובות והנהגות כרך א סימן תשנה

נשאלתי בבחור ובחורה בעלי תשובה שבאים להנשא, אם יש להם שבעה ימים ל"שבע ברכות".

יסוד השאלה ששניהם נכשלו ר"ל ובעלו בזנות קודם, ומפורש בשו"ת נו"ב (אבהע"ז ח"ב פ"ב בתשובת בנו של הנו"ב) שאם כבר טעמו טעם ביאה דינם כאלמן ואלמנה שאין להם אלא יום אחד לברכה, ואם כן לכאורה בעלי תשובה אלו דינם כאלמן ואלמנה ואם יברכו שבעה ימים יעברו על ברכה לבטלה.

אמנם בשו"ת "חתם סופר" (אהע"ז קכ"ג) פליג עליו ודעתו בבחור שגם בבעל קודם דינו כבחור, ולפ"ז יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו להקל הוא החת"ס, אכן כל זה רק בבחור אבל גרוש שנושא בחורה בעולה גם לדברי הח"ס דינה רק ביום אחד, ובנידון שבא לפני היה זה גרוש שכיבד אותי בשבע ברכות, וזחלתי ואירא ששני עמודי הוראה אוסרים לברך כל שבעה, והיאך להתנהג בשאר ברכות כל שבעה, וכן מצדד בערוה"ש אה"ע ס' ס"ד ס"ה שנבעלה בזנות דינה כאלמנה. ועיין בפת"ש ס' ס"ב סק"ט שהביא משמש צדקה שדייק מהגינת ורדים שרק אם נבעלה בזנות דינה כבעולה, אבל אם נבעלה בזנות רק לאיש שנישאת לו מיקל דמברכין כל ז' עיין שם.

ומסברא אמינא שכל הפגם בבעולה הוא רק כשפורסם הדבר וכגון שהיא מעוברת, אבל בבעולה גרידא שלא נודע לא זילא ושמח עמה מאד וע"כ דינם בשבעה ימים, ולפיכך סברתי כיון שאם לא אברך תתבזה האשה ח"ו וגדול כבוד הבריות אף לדחות ל"ת דרבנן דהיינו ברכה לבטלה שלרוב הפוסקים דרבנן, צידדתי לברך ולסמוך על סברא הנ"ל, ועוד נתיישב בס"ד בדבר.

שוב העירני חתני המופלג הרה"ג רבי יששכר שרייבער שליט"א שבב"ח מפורש דחייב שבע ברכות נתקנה על עצם שמחת נישואין (ורק בשלא ניסת קודם שאז שמחתו גדולה יותר) ודלא כהנו"ב הנ"ל שפירש שהברכה נתקנה על ביאת בתולה ע"ש, ומעתה לדברי הב"ח אין ראייה לפטור בעולה משבע ברכות ז' ימים. (ומדברי תוס' כתובות ז': ד"ה דהא, אין קשיא דמיירי בבעולה בחיי אישות).

ולמעשה נראה דבמקום שלא גרו בפרסום כאיש ואשה נראה שיש להקל, מפני שגדול כבוד הבריות, ויש להקל ולסמוך על הגאונים שהבאנו כיון שכך נהגו, אבל בגרו יחד כאיש ואשתו דהוי פירסום כן, אף שלא נשאו מדין תורה ולא בדיניהם, כיון שנהגו כנשואין אין כאן שמחת נשואין ולא מצינו להקל בזה.

סימן יג – בענין גט שחסר ממנו אות בתיבת ותרוכית

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף כ

כיון שאנו מכירין סגנון הדבר, אין לפוסלו בשביל דילוג אות אחת.

ב. באר היטב אבן העזר סימן קכו ס"ק לב

לב) אחת. עיין ס"ס בטופס אפי' נחסר יותר כשר. ועיין ב"י מ"ש בשם העיטור כל שניכר שהוא ט"ס כגון שנחסר השי"ן של ששי או ריש של רביעי כשר חוץ בשמות הבעלים ועיין ברש"י מנחות דף ל"ב דצריך לדקדק בתורף בחסר ויתיר מדאורייתא ב"ש.

ג. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף מט

אם חיסר תיבה אחת מהטופס, לא נפסל בכך. וכל שכן אם חסר וי"ו שנייה של וכדו, וכתב, וכד (ב"י בשם תשובת הרשב"א), דמאחר שאין הענין משתנה, אין פסול בחסרון זה (כ"כ הרא"ש בתשובה). וה"ה אם היו אותיות יתירות, כל שאין הענין משתנה (ריב"ש סי' ר"ה). קז' < אבל אם נשתנה הענין, פסול

ד. ערוך השולחן אבן העזר סימן קכג סעיף ז

מקום התורף שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם.

סימן יד – כתיבת סען דיעגא בגט, זכרון חללי השואה בביהכ"נ, למכור חלק מבית חיים לריפורמים

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קא

הנה מה שאמרתי דהנהרות שבעיר טוסן שרוב השנה אין שם מים אלא רק כשיורדים גשמים מתמלאים מים ונקראים נהרות בפי כל בעל פה ובכתב והוא משום דבכל השנה אף כשהן יבשים אין עוברים שמה אלא דרך הגשרים שבנוים עליהם, ופשוט שהוא מטעם שאינו ראוי לעבור שמה מפני העומק, שלכן ל"ד לנהרות שברוב עיירות דכשליכא מים נוח לעבור בתוכו ובחורף כשנגלד ונעשה קרח וכפור עוברין על הנהרות, ואם היו מתייבשין באיזה זמן היו ג"כ עוברין בעומקו שהם באלכסון גדול לכן כשיבשו ואין בהן מים לא שייך לקוראם בלשון נהרות כשאינן בהן מים ותלוי ברוב הזמן לפ"מ שהביא בבאה"ט סימן קכ"ח ס"ק י"ב מספר משפטי שמואל, אבל בנהרות אלו שאין עוברין שם מפני עומקו וכל תשמיש וחשיבות מקום העומק הוא רק בזמן שיש מים לכן שייך לקראן נהרות גם כל השנה וכמו שהוא המציאות שנקראו נהרות בפי כל בע"פ וגם בכתב, שלכן גם בגט צריך לכתוב כן מאחר שנקראו כן ואין זה קריאה בטעות. ובכלל לא מובן מה שייך להסתפק בזה כי מאחר שהאמת שנקראו כן והוא סימן גדול למקום מציאת העיר ולא שייך שישתנה הרי יש לכתוב זה לסימן מקום העיר כמו ביש שם מים, ולמיחזי כשיקרא מאחר שסתם נהר יש בו מים כל השנה ובזה ליכא, הא עכ"פ האמת הוא שנקרא נהר ולא שייך להסתפק שישתנה דכמו התושבים דשם כל הדורות קראום בשם נהרות ודאי יקראו כן לעולם מצד טעם זה דצורכו ותשמישו הוא רק למים אף שזמן מציאות המים הוא רק לזמן קצר בשנה, והוא טעם ברור ונכון.

ב. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמא סעיף ו

צורות בהמות, חיות ועופות ודגים, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם, מותר לצור אותם, ואפילו היתה הצורה בולטת.

ג. באר היטב יורה דעה סימן קמא ס"ק כג

(כג) לצור. וכ"ש להשהותם וכל ב"י בשם רבינו אליקים דאין לצור בבהכ"נ צורות אלו שלא יהא נראה כמשתחוה להם והש"ך כתב דהב"ח בקו"א אוסר בצורת אריה ושור. וטענתו דהמזלות במדור התחתון הם וצורת אריה ושור עומד כ"א לבדו בחודש אב ואייר עכ"ד ולפ"ז כל הי"ב מזלות אסור לעשות אפילו כל א' בפ"ע וזה לא שמענו מעולם מי שנזהר בזה. הלכך נראה דהא דאמרינן דהמזלות אסורים היינו כל הי"ב ביחד דומיא דד' פנים להדדי והט"ז כתב דאותן שמצירים במחזורים בתפלת גשם צורת המזלות לא יפה הם עושים כיון שמכונים לעשות צורת המזלות (ובנה"כ השיג עליו וכתב דהדבר פשוט דהוי להבין ולהורות ועוד דאינו צורה גמורה).

ד. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה

אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. וכן אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלג. (ט) אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (ב"י)

סימן טז – בענין שינוי שם האב בגט

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כו

ולענין גט שנכתב בו שם האב על שם מי שגדלתה או שגדלו כשלא ידע שם האב ליכא קפידיא כל כך מאחר שמוחזקת בשם בת איש זה וגם בתורה מצינו כהא אליבא דרמב"ן (במדבר פרק כו פסוק מו) דשרח לא היתה בת

אשר אלא בת אשת אשר ומ"מ קראה הכתוב בת אשר וכהנה עוד הרבה, אבל לכתוב טוב להזכיר בפירוש בגט בת פלוני שגדלתה כבתו אבל במקום עיגון יש להתיר גם בסתמא.

סימן יז – בענין גט ע"י זיכוי מיד הבעל

א. קצות החושן סימן רמג ס"ק ח

וביו"ד ברמ"א סימן שכ"ח (סעיף ג') פסק במשרתת כדברי תרומת הדשן. ובט"ז שם (סק"ב) כתב דאפילו ליכא קילקול העיסה מהני הפרשת משרתת משום זכין לאדם שלא בפניו ע"ש. ואם כי ידעתי מיעוט ערכי להרהר אחר פסקי מוהרא"י ובפרט שכבר הלך אחריו הרמ"א והט"ז. אמנם לענ"ד תוס' והרשב"א לא ס"ל הכי, עיין בנדריים פרק ד' דף ל"ו (ע"ב) כתב שם הרשב"א (ד"ה הא) ז"ל, הא דאיבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעת או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו כו', קשיא לי דהא שליחות לאו מדין דניחא ליה או לא ניחא ליה אלא גזירת הכתוב דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ותדע לך שהרי האומר לחבירו צא ותרום לי והלך ומצאו תרום, למ"ד אין חזקה [שליח] עושה שליחותו אמרינן בפ"ק דחולין (יב, א) דלמא שמע אינש אחריני ותרום ורחמנא אמר (במדבר יח, כח) אתם גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ואף על גב דהתם ניחא ליה שתיקן כריו, וי"ל דתורם משלו על של חבירו שאני, דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי, אבל בתורם משלו על של חבירו כיון שאינו של בעל הכרי לא בעינן שליחותו ממש ואין הדבר תלוי אלא אי זכות לו וזכין לאדם שלא בפניו, או לאו זכות דמצוה דנפשיה עדיף עכ"ל. וכ"כ תוס' שם בנדריים (ד"ה אלא) ע"ש, וא"כ בהאי דמשרתת דמפרשת חלה משל בעה"ב אין בזה משום זכות, דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל באיזו דבר כמו במזכה חפץ לפלוני, או במזכה גט לאשתו דזוכה האשה בגט, או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעה"ב אין זה זכות אלא ניחותא איכא ושליחות לאו מתורת ניחותא הוא ובעינן לדעתכם דוקא.

